

DOUGLASS NORTH

Kurumlar Kurumsal Değişme ve Ekonomik Performans

27 sayfalık görselleştirilmiş geniş özet

16 özgün bölüm gravürü · Gündelik örnekler

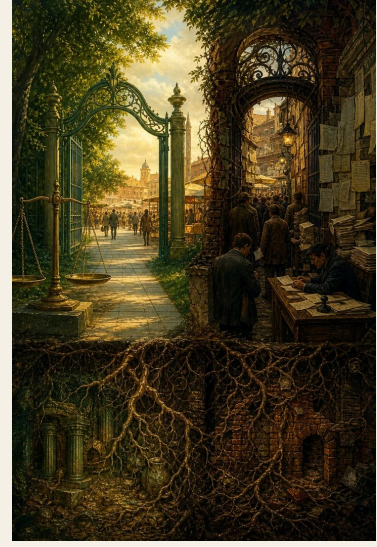
Ana fikirler · Eleştiriler · Akılda kalan sahneler

Özgün eserin yerini tutmayan açıklamalı okuma rehberi

OKUMAYA BAŞLAMADAN ÖNCE

Bu rehberin pusulası

İki pazarda aynı domates satılır. Birinde tartı denetlenir, söz tutulur ve şikâyet yolu işler; ötekinde herkes kandırılmamak için tanıdık arar. Ürün aynı olsa da oyunun kuralları ekonomik hayatı değiştirir.

Bu kitap nasıl okunmalı?

Aynı insan ve kaynakların farklı kurallar altında neden bambaşka sonuçlar ürettiğini; yazılı yasa, gelenek, uygulama ve geçmişin bugünü nasıl biçimlendirdiğini anlatan kurumlar rehberi.

North kurum derken yalnız devlet dairesini kastetmez; insanların etkileşimini sınırlayan yazılı ve yazısız kuralları anlatır. Örgütler oyuncu, kurumlar oyunun kuralıdır. Kitap mucize kalkınma reçetesi değil tarihsel değişimi açıklama çerçevesidir.

Bu rehber, Douglass North tarafından kurulan düşünce yolunu gündelik sahneler, tarihsel bağlam, güçlü örnekler ve önemli itirazlarla birlikte izler. Amaç sınav notu çıkarmak değil, kitabın okurun bakışını tam olarak nerede değiştirdiğini görünür kılmaktır.

KULLANIM ÖNERİSİ

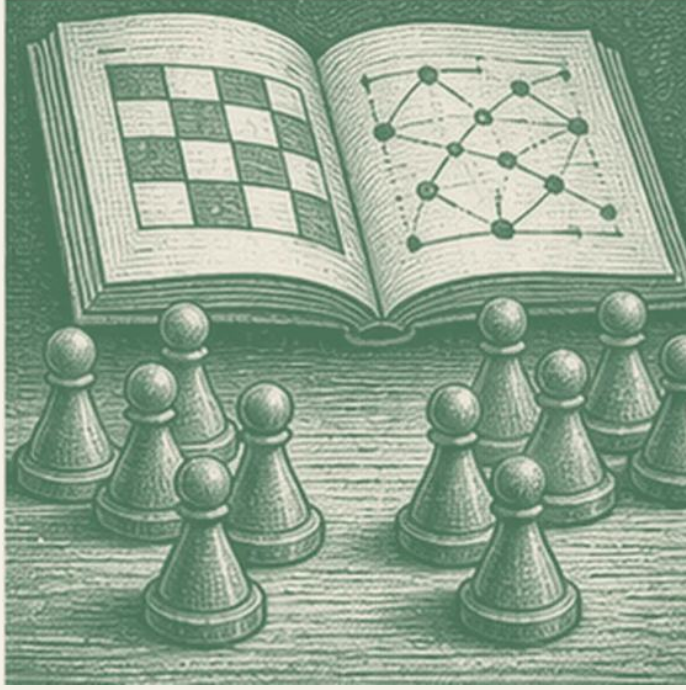
Bir oturuşta bitirmek zorunda değilsiniz; her gravür bir sonraki durak için hafıza kancasıdır.

YOL HARİTASI

21 durakta kitabın bütünü

01	Bu kitap nasıl okunmalı?	12	Artan getiriler kilidi güçlendirir
02	Oyunun kuralı, oyuncunun kendisi	13	Zihinsel modeller ve ideoloji
03	Resmî kurallar	14	Değişim çoğu zaman küçük adımlarla
04	Yazısız kurallar	15	Devrim kâğıdı değiştirir, alışkanlığı değil
05	Uygulama yoksa kural yarım	16	Kalkınma reçetesi neden kopyalanmaz?
06	İşlem maliyeti: görünmeyen sürtünme	17	Performans yalnız büyüme değil
07	Mülkiyet hakkı bir teşvik haritası	18	Kitabın en kolay yanlış anlaşılacağı yer
08	İşbirliği neden zor?	19	Kitap hakkında süren tartışma
09	Örgütler kurala uyum sağlar	20	Bugünkü hayata taşınan üç soru
10	Neden verimsiz kurumlar sürer?	21	Bir cümlede kitabın özü
11	Yol bağımlılığı		

Oyunun kuralı, oyuncunun kendisi

Kurumlar insanlar arası etkileşimin kuralları, örgütler bu kurallar içinde amaç peşindeki oyunculardır. Futbol kuralı ile takım aynı şey değildir. Yazarın asıl hamlesi, tanıdık görünen bu olayı başka bir merceğin altına koymaktır; mesele tek bir örnek değil, örnekleri birbirine bağlayan düzendir.

Şirket vergi yasası altında strateji kurar; yasa kurum, şirket örgüttür. Şirket kuralı değiştirmek için lobi de yapabilir.

Gerçek hayatta oyuncular kuralları biçimlendirdiği için ayırım analitik ama geçirgendir. Ayrıca sonraki araştırmaların ve farklı deneyimlerin eklediği ayrıntılar vardır. Klasik bir eseri canlı tutan şey, ona itiraz edilebilmesi ve yine de iyi sorular bırakabilmesidir. Bir sorunda başarısız oyuncuyu suçlamadan önce oyunun ödül ve ceza kuralını çıkarın.

Bu durağı biraz daha yakından düşündüğümüzde, “Oyunun kuralı, oyuncunun kendisi” başlığının yalnız kendi örneğini değil Kurumlar Kurumsal Değişme ve Ekonomik Performans boyunca yinelenen ana soruyu da taşıdığı görülür. İlk sahnede anlatılan durum ile bölümün sonunda açılan güncel sorun yan yana konduğunda, neden tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın yetersiz kaldığı anlaşılır. Burada önemli olan ayrıntıları çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini fark etmektir. Böyle okunduğunda kavram, soyut bir tanım olmaktan çıkar ve karşılaştığımız yeni bir durumda kendi başımıza sınayabileceğimiz canlı bir düşünme aracına dönüşür.

Resmî kurallar

Anayasa, yasa, sözleşme ve mülkiyet hakkı resmî kurumları oluşturur. Kâğıt üzerindeki açık sınırlar beklentiye ve yatırım kararını şekillendirir. Bu fikir ilk bakışta kuru bir tanım gibi durabilir, fakat kitabın geri kalanında hangi ayrıntıları görüp hangilerini kaçıracağımızı belirleyen anahtar tam da budur.

Kiracı sözleşmesi iki tarafın hangi onarımı yapacağını önceden söyler; belirsiz kavga maliyeti azalır.

Yazılı kural uygulanmıyorsa sembol olarak kalır. Metin kadar icra kapasitesi önemlidir. Okurun dikkat etmesi gereken yer tam burasıdır: açıklayıcı bir benzetme ile gerçek dünyanın bütün karmaşıklığı aynı şey değildir.

Bir hakkın yalnız yazılı olup olmadığını değil ihlal edildiğinde ne olduğunu sorun.

Aynı bağlantıya başka bir açıdan bakarsak, “Resmî kurallar” başlığının yalnız kendi örneğini değil Kurumlar Kurumsal Değişme ve Ekonomik Performans boyunca yinelenen ana soruyu da taşıdığı görülür. İlk sahnede anlatılan durum ile bölümün sonunda açılan güncel sorun yan yana konduğunda, neden tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın yetersiz kaldığı anlaşılır. Burada önemli olan ayrıntıları çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini fark etmektir. Böyle okunduğunda kavram, soyut bir tanım olmaktan çıkar ve karşılaştığımız yeni bir durumda kendi başımıza sınıyabileceğimiz canlı bir düşünme aracına dönüşür.

BİRİNCİ KISIM · GELENEK

04. DURAK

Yazısız kurallar

Gelenek, ayıp, güven ve davranış kodları resmî yasadan yavaş değişen kurumlar olabilir. İnsan çoğu davranışını mahkeme korkusuyla değil çevrenin beklentisiyle düzenler. Burada ileri sürülen şey değişmez bir doğa yasası değil, olayların çoğu zaman neden beklediğimizden farklı geliştiğini açıklayan bir düşünme aracıdır.

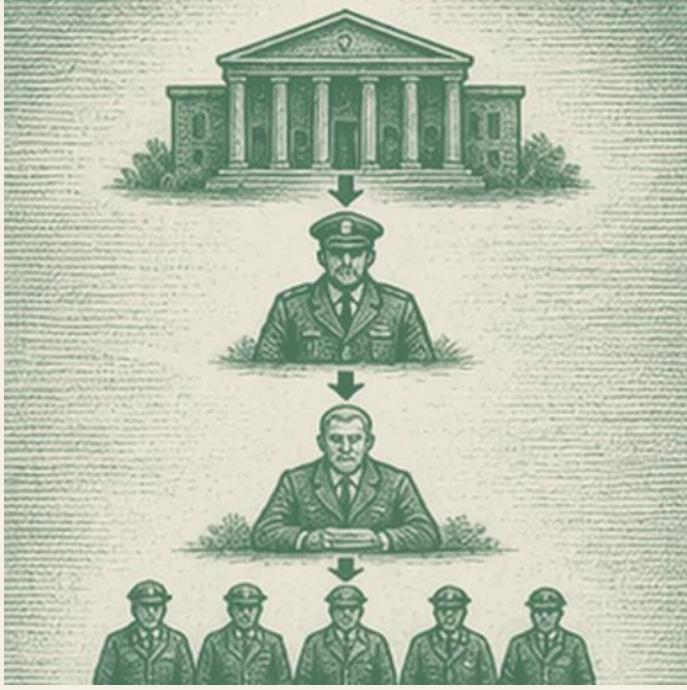
Sıraya kaynak yapmak çoğu yerde küçük sosyal tepkiyle engellenir; polis maddesi okunmaz.

Yazısız kural dayanışma kadar ayrımcılık da üretebilir. Karşı örnekler özellikle değerlidir; çünkü hangi koşulun eksik olduğunu gösterir ve iddiayı kaba genellemeden daha hassas bir açıklamaya taşır.

Bir resmî reformun hangi yazısız alışkanlıkla çatışacağını önceden görün.

Örneğin arkasındaki mekanizmayı yavaşlattığımızda, “Yazısız kurallar” başlığının yalnız kendi örneğini değil Kurumlar Kurumsal Değişme ve Ekonomik Performans boyunca yinelenen ana soruyu da taşıdığı görülür. İlk sahnede anlatılan durum ile bölümün sonunda açılan güncel sorun yan yana konduğunda, neden tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın yetersiz kaldığı anlaşılır. Burada önemli olan ayrıntıları çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini fark etmektir. Böyle okunduğunda kavram, soyut bir tanım olmaktan çıkar ve karşılaştığımız yeni bir durumda kendi başımıza sınayabileceğimiz canlı bir düşünme aracına dönüşür.

Uygulama yoksa kural yarım

Kuralın işlemesi ihlalin fark edilmesine, tarafsız karara ve yaptırımın uygulanmasına bağlıdır. Güvenilir uygulama olmadan sözleşme maliyetli kâğıttır. Bölümün gücü, büyük iddiayı gündelik hayatın içine indirmesinde yatar: görünmez kabul ettiğimiz ilişki görünür olunca eski açıklama artık yetmez.

Maçta hakem yoksa en açık ofsayt kuralı bile kavga çıkarabilir.

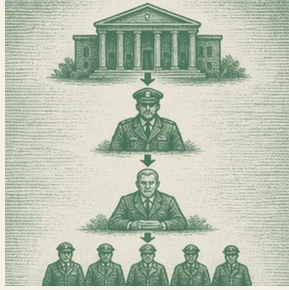
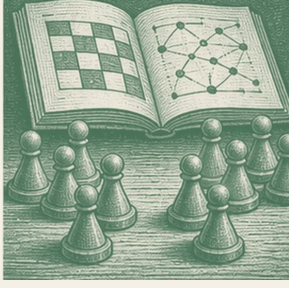
Çok sert yaptırım her zaman daha iyi uygulama değildir; keyfî ve pahalı denetim yeni işlem maliyeti yaratır. Yazarın dili zaman zaman kesin görünse de okurun burada olasılık, bağlam ve karşı örnek payını açık tutması gerekir; aksi halde açıklama yeni bir dogmaya dönüşür.

Kuralın izleme, itiraz ve uygulama zincirindeki en zayıf halkayı bulun.

Kitabın bu bölümünü gündelik karara çevirdiğimizde, “Uygulama yoksa kural yarım” başlığının yalnız kendi örneğini değil Kurumlar Kurumsal Değişme ve Ekonomik Performans boyunca yinelenen ana soruyu da taşıdığı görülür. İlk sahnede anlatılan durum ile bölümün sonunda açılan güncel sorun yan yana konduğunda, neden tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın yetersiz kaldığı anlaşılır. Burada önemli olan ayrıntıları çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini fark etmektir. Böyle okunduğunda kavram, soyut bir tanım olmaktan çıkar ve karşılaştığımız yeni bir durumda kendi başımıza sınıyabileceğimiz canlı bir düşünme aracına dönüşür.

OKUMA EŞİĞİ 1 / 3

İlk bağlantılar artık görünür

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Oyunun kuralı, oyuncunun kendisi
- Resmî kurallar
- Yazısız kurallar
- Uygulama yoksa kural yarım

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- İşlem maliyeti: görünmeyen sürtünme
- Mülkiyet hakkı bir teşvik haritası
- İşbirliği neden zor?
- Örgütler kurala uyum sağlar

Bağlantı sorusu: “Oyunun kuralı, oyuncunun kendisi” ile “Uygulama yoksa kural yarım” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “İşlem maliyeti: görünmeyen sürtünme” bu yolu nasıl değiştirebilir?

İşlem maliyeti: görünmeyen sürtünme

Bilgi aramak, güveni sınamak, sözleşme yapmak ve hakkı korumak değişimin görünmeyen maliyetleridir. Kurumlar bu sürtünmeyi azaltabilir veya büyütebilir. Bu ayrımı korumak önemlidir; çünkü iki kavram birbirine karıştığında yazarın kanıtı kolayca slogana, hatta tam tersine çevrilebilir.

İkinci el telefon alırken saatlerce araştırma, ekspertiz ve sahtekârlık kaygısı ürün fiyatına görünmez maliyet ekler.

Sıfır işlem maliyeti gerçekçi değildir; bazı denetim maliyeti güven için gereklidir. Bu eleştiri, yazarın ana düşüncesini çöpe atmak yerine ölçüsünü belirler. Ölçüsü bilinen fikir, hayranlık uyandıran ama belirsiz bir slogandan daha kullanışlıdır.

Bir alışverişte para dışında harcanan zaman, bilgi ve korunma maliyetini hesaplayın.

Buradaki gerilimi akılda tutmanın bir yolu da, “İşlem maliyeti: görünmeyen sürtünme” başlığının yalnız kendi örneğini değil Kurumlar Kurumsal Değişme ve Ekonomik Performans boyunca yinelenen ana soruyu da taşıdığı görülür. İlk sahnede anlatılan durum ile bölümün sonunda açılan güncel sorun yan yana konduğunda, neden tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın yetersiz kaldığı anlaşılır. Burada önemli olan ayrıntıları çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini fark etmektir. Böyle okunduğunda kavram, soyut bir tanım olmaktan çıkar ve karşılaştığımız yeni bir durumda kendi başımıza sinayabileceğimiz canlı bir düşünme aracına dönüşür.

Mülkiyet hakkı bir teşvik haritası

Kişi emeğinin sonucunu koruyabileceğine inanırsa bakım ve yatırım yapma isteği artabilir. Mülkiyet hakkının tanımı kimlerin kaynağa erişeceğini de belirler. Kitap bu noktada okuru uzaktan seyreden biri olmaktan çıkarır ve kendi alışkanlıklarının da aynı düzenin içinde bulunduğunu fark etmeye çağırır.

Bahçeyi gelecek yıl da kullanacağını bilen çiftçi toprağı iyileştirir; her an elinden alınabilecekse hızlı ürün seçer.

Özel mülkiyet tek etkili düzen değildir; ortak kaynaklar uygun kurallarla başarılı yönetilebilir. Bu noktada yazarın betimlediği durumla savunduğu değer birbirinden ayrılmalıdır. Bir şeyin nasıl işlediğini göstermek, onun böyle işlemesi gerektiğini söylemek değildir.

Bir hakkın yatırım teşvikiyle dışlanan insanların erişimini birlikte değerlendirin.

Yazarın çizdiği hattı bir adım daha izlediğimizde, “Mülkiyet hakkı bir teşvik haritası” başlığının yalnız kendi örneğini değil Kurumlar Kurumsal Değişme ve Ekonomik Performans boyunca yinelenen ana soruyu da taşıdığı görülür. İlk sahnede anlatılan durum ile bölümün sonunda açılan güncel sorun yan yana konduğunda, neden tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın yetersiz kaldığı anlaşılır. Burada önemli olan ayrıntıları çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini fark etmektir. Böyle okunduğunda kavram, soyut bir tanım olmaktan çıkar ve karşılaştığımız yeni bir durumda kendi başımıza sınıyabileceğimiz canlı bir düşünme aracına dönüşür.

ÜÇÜNCÜ KISIM · KOORDİNASYON

08. DURAK

İşbirliği neden zor?

Tekrarlanan ilişki, itibar ve güven işbirliğini kolaylaştırır; tek seferlik ve kimliği belirsiz değişimde hile cazip olabilir. Kurumlar geleceği ve bilgiyi düzenler. Savın ilginç tarafı yalnız ne söylediği değildir; doğruysa hangi eski açıklamayı bırakmamız ve hangi yeni soruyu sormamız gerektiğini de değiştirir.

Her hafta aynı pazarda satış yapan esnaf kötü mal verirse müşteriyi kaybeder; yol kenarındaki tek seferlik satıcı aynı bedeli hissetmeyebilir.

Topluluk güveni dışarıdakini dışlama ve kartel kurma aracı da olabilir. Bu sınır, kitabı değersizleştirmez. Tersine, güçlü bir fikri her kapıyı açan sihirli anahtar olmaktan kurtarıp gerçekten işe yaradığı kapılarda kullanmamızı sağlar.

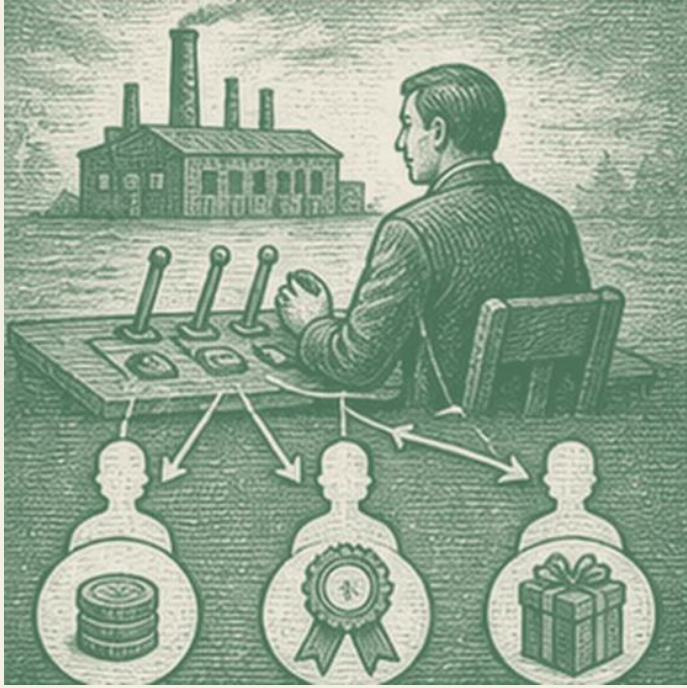
İşbirliğini teşvik eden tekrar, bilgi ve yaptırım koşullarını belirleyin.

Bu fikri gerçek bir sınamaya sokmak için, “İşbirliği neden zor?” başlığının yalnız kendi örneğini değil Kurumlar Kurumsal Değişme ve Ekonomik Performans boyunca yinelenen ana soruyu da taşıdığı görülür. İlk sahnede anlatılan durum ile bölümün sonunda açılan güncel sorun yan yana konduğunda, neden tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın yetersiz kaldığı anlaşılır. Burada önemli olan ayrıntıları çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini fark etmektir. Böyle okunduğunda kavram, soyut bir tanım olmaktan çıkar ve karşılaştığımız yeni bir durumda kendi başımıza sınayabileceğimiz canlı bir düşünme aracına dönüşür.

ÜÇÜNCÜ KISIM · ÖRGÜTLER

09. DURAK

Örgütler kurala uyum sağlar

Örgütler mevcut ödüllere göre beceri geliştirir. Kural üretimi değil bağlantıyı ödüllendiriyorsa şirketler yenilik yerine ilişki ağına yatırım yapar. Bu nedenle bölüm, tek başına ezberlenecek sonuç değil, sonraki örnekleri taşıyan bir köprü gibi okunmalıdır.

İhale şeffafsa firma ürün geliştirir; karar tanıdığa bağlıysa en iyi departman mühendislik değil aracılık olur.

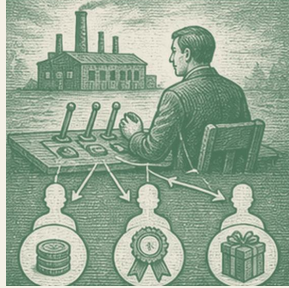
Örgütler yalnız pasif uyum sağlamaz, kuralları kendi çıkarına çevirmeye çalışır. Kitabın yazıldığı tarih, kullanılan dil ve seçilen örnekler de merceğin kenarını oluşturur. Görüntü güçlü olabilir ama bütün dünyayı tek başına kapsamaz.

Bir kurumun hangi beceriyi ödüllendirip hangisini değersizleştirdiğini gözleyin.

Bölümün görünmeyen ikinci katında, “Örgütler kurala uyum sağlar” başlığının yalnız kendi örneğini değil Kurumlar Kurumsal Değişme ve Ekonomik Performans boyunca yinelenen ana soruyu da taşıdığı görülür. İlk sahnede anlatılan durum ile bölümün sonunda açılan güncel sorun yan yana konduğunda, neden tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın yetersiz kaldığı anlaşılır. Burada önemli olan ayrıntıları çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini fark etmektir. Böyle okunduğunda kavram, soyut bir tanım olmaktan çıkar ve karşılaştığımız yeni bir durumda kendi başımıza sınıyabileceğimiz canlı bir düşünme aracına dönüşür.

OKUMA EŞİĞİ 2 / 3

Ayrıntılardan büyük resme

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

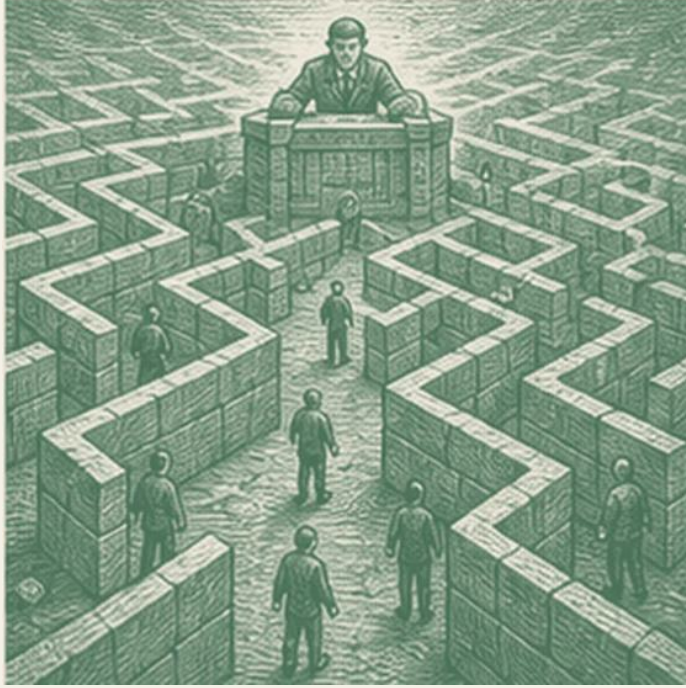
- İşlem maliyeti: görünmeyen sürtünme
- Mülkiyet hakkı bir teşvik haritası
- İşbirliği neden zor?
- Örgütler kurala uyum sağlar

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Neden verimsiz kurumlar sürer?
- Yol bağımlılığı
- Artan getiriler kilidi güçlendirir
- Zihinsel modeller ve ideoloji

Bağlantı sorusu: “İşlem maliyeti: görünmeyen sürtünme” ile “Örgütler kurala uyum sağlar” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Neden verimsiz kurumlar sürer?” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Neden verimsiz kurumlar sürer?

Kötü sonuç veren kural güçlü gruplara yarar sağlayabilir ve değişim maliyeti yaratabilir. Toplum otomatik olarak en verimli kuruma geçmez. Yazarın asıl hamlesi, tanıdık görünen bu olayı başka bir merceğin altına koymaktır; mesele tek bir örnek değil, örnekleri birbirine bağlayan düzendir.

Herkesi bekleten imza zinciri yurttaşa zarar verir ama aracılardan ve makam sahiplerinin gücünü korur.

Verimsizlik kime göre sorusu önemlidir; toplam kayıp içinde bazı aktörler kazanıyor olabilir. Ayrıca sonraki araştırmaların ve farklı deneyimlerin eklediği ayrıntılar vardır. Klasik bir eseri canlı tutan şey, ona itiraz edilebilmesi ve yine de iyi sorular bırakabilmesidir.

Bir kötü kuralın kaldırılmasına kimin neden direndiğini teşvikleriyle açıklayın.

Yol bağımlılığı

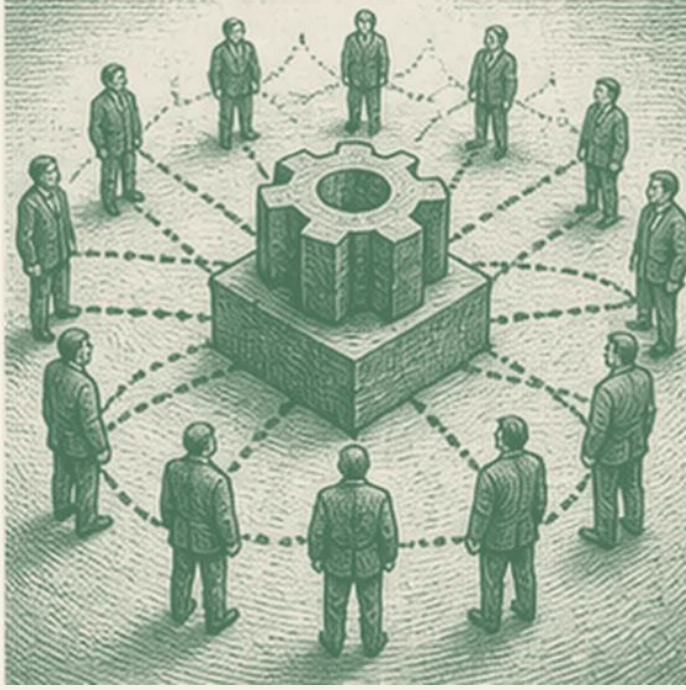
Geçmişteki küçük seçimler öğrenme, yatırım ve alışkanlık biriktirerek gelecekteki seçenekleri daraltır. Bugünkü kurum yalnız bugünün en iyi hesabıyla anlaşılmaz. Bu fikir ilk bakışta kuru bir tanım gibi durabilir, fakat kitabın geri kalanında hangi ayrıntıları görüp hangilerini kaçıracağımızı belirleyen anahtar tam da budur.

Yanlış yerde açılan ilk yol çevresinde evler kurulunca yıllar sonra taşımak çok pahalı olur.

Yol bağımlılığı değişimin imkânsız olduğu kadercilik değildir. Şok ve koalisyonlar yönü değiştirebilir. Okurun dikkat etmesi gereken yer tam burasıdır: açıklayıcı bir benzetme ile gerçek dünyanın bütün karmaşıklığı aynı şey değildir.

Bir bugünkü sorunun hangi eski karar ve yatırımla kilitlendiğini bulun.

Artan getiriler kilidi güçlendirir

Bir kurum yaygınlaştıkça öğrenme, ağ ve beklenti avantajı kazanır; alternatif teknik olarak iyi olsa bile geçiş zorlaşır. Burada ileri sürülen şey değişmez bir doğa yasası değil, olayların çoğu zaman neden beklediğimizden farklı geliştiğini açıklayan bir düşünme aracıdır.

Herkes aynı klavye düzenini öğrenince başka düzen hızlı olsa bile eğitim ve uyumluluk maliyeti değişimi engeller.

Her kalıcılık artan getiri değildir; ideoloji ve güç de rol oynar. Karşı örnekler özellikle değerlidir; çünkü hangi koşulun eksik olduğunu gösterir ve iddiayı kaba genellemeden daha hassas bir açıklamaya taşır.

Bir standardın üstün olduğu için mi, herkes kullandığı için mi sürdüğünü sorun.

Zihinsel modeller ve ideoloji

İnsan eksik bilgiyle dünyayı zihinsel modeller üzerinden yorumlar. İdeoloji hangi kuralın adil ve mümkün görüldüğünü etkiler, aynı veriden farklı reformlar çıkarabilir. Bölümün gücü, büyük iddiayı gündelik hayatın içine indirmesinde yatar: görünmez kabul ettiğimiz ilişki görünür olunca eski açıklama artık yetmez.

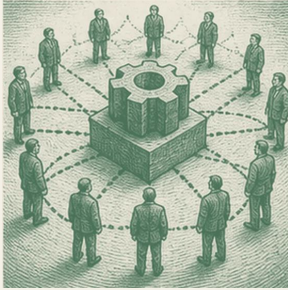
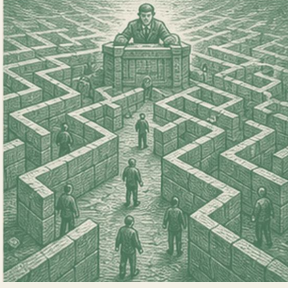
Fiyat artışını biri açgözlülük, diğeri kıtlık, başkası yanlış para politikası diye görür; önerileri modele göre değişir.

İnançları yalnız çıkar maskesi saymak yetersizdir; insanlar gerçekten yanlış veya farklı modellere inanabilir. Yazarın dili zaman zaman kesin görünse de okurun burada olasılık, bağlam ve karşı örnek payını açık tutması gerekir; aksi halde açıklama yeni bir dogmaya dönüşür.

Politika tartışmasında veri anlaşmazlığıyla dünya modeli anlaşmazlığını ayırın.

OKUMA EŞİĞİ 3 / 3

Son sorulara yaklaşırken

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

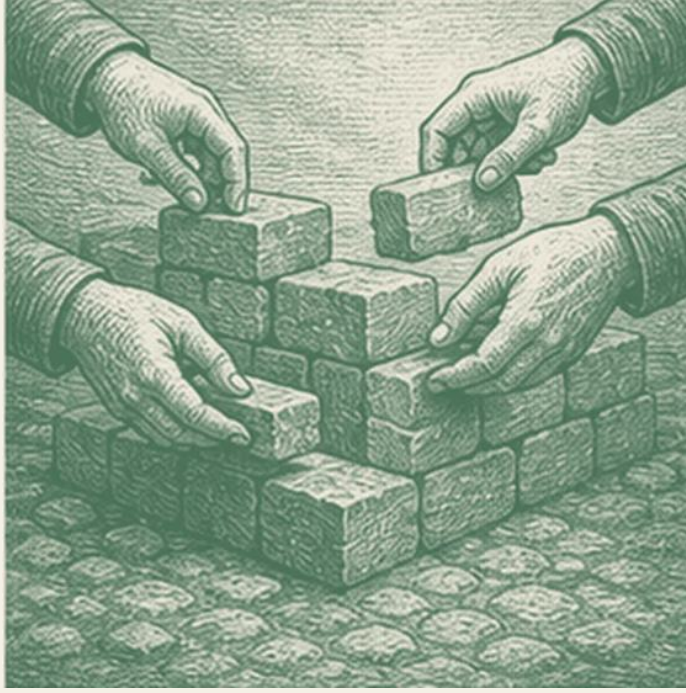
- Neden verimsiz kurumlar sürer?
- Yol bağımlılığı
- Artan getiriler kilidi güçlendirir
- Zihinsel modeller ve ideoloji

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Değişim çoğu zaman küçük adımlarla
- Devrim kâğıdı değiştirir, alışkanlığı değil
- Kalkınma reçetesi neden kopyalanmaz?
- Performans yalnız büyüme değil

Bağlantı sorusu: “Neden verimsiz kurumlar sürer?” ile “Zihinsel modeller ve ideoloji” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Değişim çoğu zaman küçük adımlarla” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Değişim çoğu zaman küçük adımlarla

Kurumlar genellikle büyük devrimden çok kural ve uygulamadaki küçük pazarlıklarla değişir. Bugünkü küçük düzeltme gelecekte farklı bir yol açabilir. Bu ayrımı korumak önemlidir; çünkü iki kavram birbirine karıştığında yazarın kanıtı kolayca slogana, hatta tam tersine çevrilebilir.

Her yıl eklenen tek şeffaflık maddesi zamanla ihale kültürünü değiştirebilir.

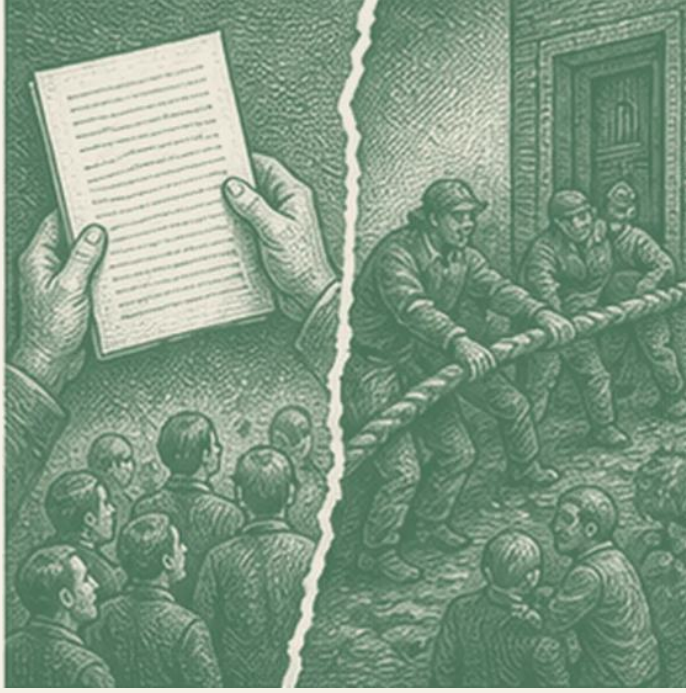
Kademelilik ağır adaletsizlikte yetersiz olabilir; devrimler de resmî kuralı hızla değiştirebilir. Bu eleştiri, yazarın ana düşüncesini çöpe atmak yerine ölçüsünü belirler. Ölçüsü bilinen fikir, hayranlık uyandıran ama belirsiz bir slogandan daha kullanışlıdır.

Kısa vadede uygulanabilir adımın uzun vadeli teşvik yönünü kontrol edin.

BEŞİNCİ KISIM · DEĞİŞİM

15. DURAK

Devrim kâğıdı değiştirir, alışkanlığı değil

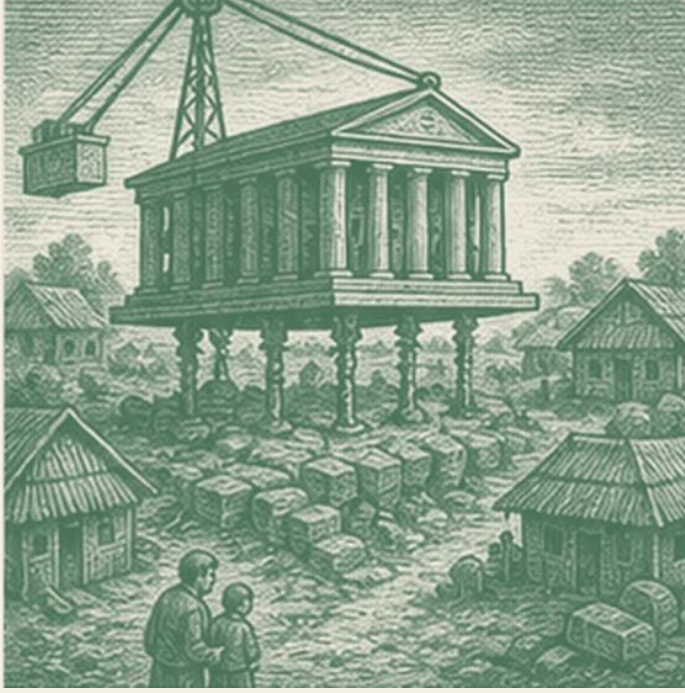
Anayasa bir gecede değişebilir; güven, beceri ve yazısız kurallar aynı hızda değişmez. Eski davranış yeni kurumun içine sızabilir. Kitap bu noktada okuru uzaktan seyreden biri olmaktan çıkarır ve kendi alışkanlıklarının da aynı düzenin içinde bulunduğunu fark etmeye çağırır.

Yeni bilgisayar sistemi kurulur ama çalışanlar eski kâğıt defteriyle devam eder; teknoloji ile rutin ayrılır.

Yazılı reform yine önemlidir ve zamanla yeni alışkanlık oluşturabilir. Bu noktada yazarın betimlediği durumla savunduğu değer birbirinden ayrılmalıdır. Bir şeyin nasıl işlediğini göstermek, onun böyle işlemesi gerektiğini söylemek değildir.

Reform planına eğitim, uygulama ve eski çıkarların direncini ekleyin.

Kalkınma reçetesi neden kopyalanmaz?

Başarılı ülkenin yasasını kopyalamak aynı sonucu vermeyebilir; uygulama, güven, siyasal güç ve tarih farklıdır. Kurumsal paket yerel teşviklerle uyum ister. Savın ilginç tarafı yalnız ne söylediği değildir; doğruysa hangi eski açıklamayı bırakmamız ve hangi yeni soruyu sormamız gerektiğini de değiştirir.

Başka okulun yönetmeliğini alan müdür aynı öğretmen kültürü ve veli güveni olmadan yalnız dosyayı taşır.

Yerellik bahanesi evrensel iyi uygulama ve öğrenmeyi reddetmemelidir. Bu sınır, kitabı değersizleştirmez. Tersine, güçlü bir fikri her kapıyı açan sihirli anahtar olmaktan kurtarıp gerçekten işe yaradığı kapılarda kullanmamızı sağlar.

Bir modelin görünür kuralı yanında onu taşıyan görünmez koşulları listeleyin.

Performans yalnız büyüme değil

Kurumlar üretim kadar dağılım, güvenlik ve siyasi katılımı da biçimlendirir. Yüksek toplam gelir bazı gruplar için güvencesizlikle birlikte olabilir. Bu nedenle bölüm, tek başına ezberlenecek sonuç değil, sonraki örnekleri taşıyan bir köprü gibi okunmalıdır.

Fabrika üretimi artarken atık köy suyunu bozuyorsa tek sayı toplum performansını anlatmaz.

North'un çerçevesi çoğunlukla ekonomik performansa odaklanır; çevre ve eşitlik ayrıca eklenmelidir. Kitabın yazıldığı tarih, kullanılan dil ve seçilen örnekler de merceğin kenarını oluşturur. Görüntü güçlü olabilir ama bütün dünyayı tek başına kapsamaz.

Başarı ölçüsüne kazananlar, kaybedenler ve uzun vadeli maliyeti dahil edin.

SON DURAKLAR · SINIRLAR**18. DURAK****Kitabın en kolay yanlış anlaşılacağı yer**

North 'iyi yasayı yaz, kalkınma gelir' demez. Resmî kural, yazısız norm, uygulama, örgüt çıkarı ve tarihsel yolun birlikte teşvik ürettiğini; verimsiz kurumların da uzun süre kalabildiğini gösterir.

Kurumlar Kurumsal Değişme ve Ekonomik Performans tek cümlelik bir parola gibi kullanıldığında, yazarın örnekler arasında kurduğu neden zinciri kaybolur. Doğru okuma, iddianın hangi koşullarda çalıştığını ve hangi durumda başka bir açıklamaya ihtiyaç duyduğunu birlikte göstermelidir.

Bu nedenle okur, eserden aklında kalan en güçlü cümleyi seçip hemen ardından iki şey sormalıdır: Yazar bunu hangi sahneyle destekledi ve kitabın kendisi bu cümlelerin sınırını nerede çizdi? Douglass North ile verimli tartışma böyle başlar.

SON DURAKLAR · TARTIŞMA**19. DURAK****Kitap hakkında süren tartışma**

Yeni kurumsal iktisadın temel eserlerinden olan kitap ekonomi tarihini dönüştürdü. Kurum kavramının fazla genişliği, güç ve sömürgecilik analizinin sınırlılığı ve hangi kurumun nedensel etkisini nasıl ölçtüğü eleştirilir.

Bir eserin çok tartışılması başarısız olduğu anlamına gelmez. Kurumlar Kurumsal Değişme ve Ekonomik Performans için yapılan itirazların bir bölümü kullanılan kanıta, bir bölümü kavramların genişliğine, bir bölümü de yazarın görmediği insan deneyimlerine yönelir.

Kurumlar Kurumsal Değişme ve Ekonomik Performans için en adil tutum iki uçtan da kaçınmaktır: Kitabı yalnız ünü yüzünden dokunulmaz saymamak ve bazı ayrıntıları eskidi diye açtığı bütün soruları değersizleştirmemek. Eleştiri, metnin nerede hâlâ canlı olduğunu daha iyi gösterir.

SON DURAKLAR · BUGÜN**20. DURAK****Bugünkü hayata taşınan üç soru**

Kural ne, oyuncu kim? İhlal edilince ne oluyor? Bugünkü düzen hangi geçmiş yatırım yüzünden kilitli ve kim bu kilitten yararlanıyor?

Bu sorular Kurumlar Kurumsal Değişme ve Ekonomik Performans için hazırlanmış küçük bir kontrol listesi değil, gündelik hayatı daha dikkatli görmek için bir mercektir. Evde, işte, haber okurken veya bir karar verirken aynı ilişkiyi farklı kılıklarda yakalamaya yardım eder.

Kurumlar Kurumsal Değişme ve Ekonomik Performans üzerine cevapların hemen gelmemesi bir eksiklik değildir. İyi kitap bazen hazır çözüm vermek yerine yanlış soruyu bırakır; insanın daha önce doğal sandığı bir şeyi yeniden görmesini sağlar.

SON DURAKLAR · ÖZ**21. DURAK****Bir cümlede kitabın özü**

Ekonomik sonuçları yalnız kaynak ve çalışkanlık değil oyunun yazılı-yazısız kuralları, bunların uygulanması ve geçmişten biriken yol biçimlendirir.

Akılda kalacak son görüntü, aynı pazara açılan iki kapının birinde şeffaf terazi ve çalışan yollar, diğerinde düğümlü imza koridorları bulunmasıdır. Bu görüntü kitabın bütün ayrıntılarının yerini tutmaz; fakat ana soruya geri dönmek istediğinizde güvenilir bir işaret levhası olur.

Kurumlar Kurumsal Değişme ve Ekonomik Performans adlı özgün eseri okumak, burada özetlenen yolun ayrıntılarını, ritmini ve yazarın kendi sesini görmenin tek yoludur. Bu rehberin görevi kapıyı kapatmak değil, kapının ardında neden ilginç bir oda bulunduğunu göstermektir.

KAYNAKLAR VE KAPSAM

Neye dayandık, nerede durduk?

- [1] Cambridge University Press - Institutions and institutional change
[2] Cambridge University Press - Table of contents

TELİF VE SORUMLULUK NOTU

Bu çalışma eğitim ve araştırma amacıyla hazırlanmış özgün bir özet ve yorum rehberidir. Kitabın cümlelerini yeniden üretmez ve özgün eserin yerini tutmaz. Sağlık ve psikoloji başlıkları genel bilgi verir; tanı, tedavi veya kişiye özel profesyonel öneri değildir.

SON CÜMLE

Kurumlar Kurumsal Değişme ve Ekonomik Performans adlı özgün eseri okumak, burada özetlenen yolun ayrıntılarını, ritmini ve yazarın kendi sesini görmenin tek yoludur. Bu rehberin görevi kapıyı kapatmak değil, kapının ardında neden ilginç bir oda bulunduğunu göstermektir.